

Lausunto

18.06.2026

Asia: VN/33836/2025

Luonnos hallituksen esitykseksi laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain ja harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Kommenttinne valvontalain 1 §:ään ehdotetusta muutoksesta ja sen vaikutuksista (Kunnan hyte-järjestämistehtävän valvonta).

-

Kommenttinne valvontalain 4 §:ään ehdotetusta muutoksesta ja sen vaikutuksista (Vaativaa sosiaalihuoltoa tuottavan palveluyksikön määritelmä).

-

Kommenttinne valvontalain 9 §:ään ja 24 §:n 1 momenttiin ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Palveluntuottajan henkilöstön kielitaidosta huolehtiminen)

-

Kommenttinne valvontalain 18 §:ään ja Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:ään ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Velvoitteidenhoitoselvityksen pyytäminen ja laatiminen)

-

Kommenttinne valvontalain 24 §:ään ehdotetuista 2 ja 3 momentista ja niiden vaikutuksista (Palvelunjärjestäjän omavalvontaan ja lastensuojelun sijaishuollon valvontaan liittyvät tiedonsaanti- ja tarkastusoikeudet)

-

Kommenttinne valvontalain 26 ja 27 §:ään ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Omavalvonnan raportointi)

-

**Kommenttinne valvontalain 2 ja 28 §:ään ehdotettavista muutoksista ja niiden vaikutuksista
(Vuokratyöntekijöiden rikostaustan selvittäminen)**

-

**Kommenttinne valvontalain 45 §:ään ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista
(Viranomaisvalvonnan tiedonsaantioikeudet)**

-

Kommenttinne 47 a §:n sääntelystä koskien Pohjanmaan hyvinvointialueen tehtäviä, ohjausta ja rahoitusta kansallisena asiakas- ja turvallisuuden asiantuntijaviranomaisena.

-

Kommenttinne väliaikaisen sääntelyn voimassaolon ja julkisten palveluntuottajien siirtymäajan jatkamisesta ja niiden vaikutuksista

-

Muut kommenttinne esitysluonnoksesta

Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi, jossa ehdotetaan muutettavaksi sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annettua lakia ja harmaan talouden selvitysyksiköstä annettua lakia. ETENE on antanut 17.4.2026 lausunnon valvontalain kehittämistarpeita koskevasta arviomuistiosta ja viittaa myös siinä esittämäänsä.

ETENE pitää esityksen tavoitteita lähtökohtaisesti kannatettavina. Valvontaa tulee kehittää tavalla, joka ensisijaisesti vahvistaa asiakas- ja potilasturvallisuutta, palvelujen laatua sekä asiakkaiden ja potilaiden oikeusturvaa ja yhdenvertaisuutta. Hallinnollisen taakan keventäminen ja valvonnan riskiperusteinen kohdentaminen ovat perusteltuja tavoitteita edellyttäen, että kevennykset eivät tosiasiallisesti heikennä haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden ja potilaiden asemaa ja oikeuksia.

ETENE esittää esitysluonnoksesta seuraavat huomiot.

Henkilöstön kielitaito ja kielelliset oikeudet

ETENE pitää kannatettavana, että valvontalaissa säädettäisiin henkilöstön riittävän kielitaidon varmistamisesta sekä palveluntuottajan ja palvelunjärjestäjän vastuista tässä tehtävässä. Mahdollisuus ymmärtää ja tulla ymmärretyksi on keskeinen osa palvelun laatua ja asiakas- ja potilasturvallisuutta sekä välttämätön edellytys itsemääräämisoikeuden ja tiedonsaantioikeuden toteutumiselle. Esitysluonnoksessa kuvatut havainnot puutteellisesta kielitaidosta johtuvista

vaaratilanteista muun muassa lääkehoidossa, tiedonkulussa ja kirjaamisessa osoittavat sääntelyn täsmentämisen tarpeen.

Kielitaidon merkitys korostuu palveluissa, joissa asiakkaat ovat jatkuvasti riippuvaisia henkilöstöstä, kuten iäkkäiden ympärivuorokautisessa palveluasumisessa. Näissä palveluissa vuorovaikutus ei ole vain tiedonvälitystä, vaan keskeinen osa itse hoitoa, huolenpitoa ja asiakkaan turvallisuudentunnetta. Esimerkiksi muistisairaus tai puheen tuottamisen ja ymmärtämisen vaikeudet voivat heikentää asiakkaan kykyä ilmaista tarpeitaan ja oireitaan tai tuoda esiin kokemiaan epäkohtia, eikä tulkkaus ole jokapäiväisissä hoito- ja vuorovaikutustilanteissa tosiasiallisesti käytettävissä oleva keino. Esitysluonnoksessa todetaankin, että valtaosa henkilökunnan puutteellista kielitaitoa koskevista ilmoituksista on kohdistunut iäkkäiden palveluyksiköihin. ETENE pitää tärkeänä, että kielitaidon riittävyyttä arvioidaan ja varmistetaan korostetusti juuri tällaisissa palveluissa.

ETENE korostaa, että kielitaitoa koskevat tilanteet ovat luonteeltaan moninaisia ja että niitä on tarkasteltava asiakkaan ja potilaan kokonaisedun näkökulmasta. Haasteet liittyvät sekä kansalliskielillä ja saamen kielellä annettavien palvelujen turvaamiseen, että kasvavaan vieraskielisen henkilöstön osuuteen, ja kummassakin tilanteessa kielitaidon riittävyyttä on arvioitava suhteessa työtehtäviin sekä asiakkaiden ja potilaiden tarpeisiin. Toisistaan on syytä erottaa tilanteet, joissa asiakkaalla ja henkilöstöllä ei ole lainkaan yhteistä kieltä, mikä voi vakavasti vaarantaa hoidon turvallisuuden sekä itsemääräämis- ja tiedonsaantioikeuden toteutumisen, ja tilanteet, joissa yhteinen kieli on käytettävissä, mutta asiakkaalla on oikeus saada palvelua omalla kansalliskielellään. Edellinen on ennen kaikkea potilas- ja asiakasturvallisuuden kysymys, jälkimmäinen puolestaan kielellisten oikeuksien toteutumisen kysymys. Molemmat ovat tärkeitä, mutta ne edellyttävät osin erilaisia keinoja.

Kielellisen vuorovaikutuksen ja substanssiosaamisen merkitys voi painottua eri palveluissa ja hoidon eri vaiheissa eri tavoin. Pitkäkestoisessa hoivassa ja arjen vuorovaikutuksessa yhteinen kieli on usein itse hoidon ja huolenpidon ydintä, kun taas pitkälle erikoistuneessa, vaativassa sairauksien hoidossa potilaan edun mukaista voi olla turvata ensisijaisesti erikoisalan osaaminen, vaikka se yksittäistilanteessa merkitsisi tukeutumista tulkkaukseen tai muuhun yhteiseen kieleen. ETENE pitää tärkeänä, ettei kielelliseen palveluun liittyviä ratkaisuja tehdä kaavamaisesti, vaan että eri oikeudet ja tavoitteet sovitetaan tilannekohtaisesti yhteen hoidon laadun, turvallisuuden ja saatavuuden kanssa.

Riittävä kielitaito on edellytys hyvälle ja turvalliselle hoidolle sekä asiakkaan oikeudelle ymmärtää hoitoaan ja palveluaan koskevat ratkaisut. Kielitaitovaatimusten tulee kuitenkin olla oikeasuhtaisia, eivätkä ne saa tarpeettomasti estää työllistymistä tai johtaa syrjintään. Veloitteen toteuttaminen voi olla käytännössä vaikeaa alueilla ja palveluissa, joissa kielitaitoista henkilöstöä ei ole saatavilla. Tämän vuoksi ETENE pitää tärkeänä, että vastuu riittävän kielitaidon ja turvallisen, ymmärrettävän palvelun turvaamisesta on selkeästi palvelun järjestämisestä ja tuottamisesta vastaavilla tahoilla, eikä jää yksittäisen työntekijän kannettavaksi. Palveluntuottajan tulee tukea henkilöstön kielitaidon vahvistamista esimerkiksi koulutuksella, perehdytyksellä ja työnjaolla. Tulkkaus on tärkeä oikeuksien

toteutumista turvaava keino, mutta se ei voi korvata henkilöstön riittävää kielitaitoa erityisesti jatkuvissa, arjen hoiva- ja vuorovaikutustilanteissa.

Omavalvonta ja valvonnan painopisteen siirtyminen

Omavalvonnan tulee aidosti tukea palvelujen laatua, turvallisuutta ja toimintatapojen kehittämistä eikä muodostua ensisijaisesti hallinnolliseksi raportointivelvoitteeksi. ETENE kiinnittää huomiota siihen, että esitys jatkaa kehitystä, jossa valvonnan painopistettä siirretään viranomaisvalvonnasta omavalvontaan ja palvelunjärjestäjän valvontavastuuseen. Tämä edellyttää, että palvelunjärjestäjillä on tosiasiallisesti riittävät voimavarat ja osaaminen valvontatehtäviensä hoitamiseen. Muutoin riskinä on, että valvonnan toteuttaminen ja laatu vaihtelevat alueittain, mikä voi heikentää asiakkaiden ja potilaiden yhdenvertaisuutta sekä palvelujen laatua. Kuten ETENE totesi arviomuistiota koskevassa lausunnossaan, omavalvonnan ja viranomaisvalvonnan roolien tulee pysyä selkeinä. Valvonnassa on myös kyettävä erottamaan organisaation rakenteelliset puutteet yksittäisten ammattihenkilöiden toiminnasta, jotta vastuut kohdentuvat asianmukaisesti.

Asiakas- ja potilasturvallisuuskeskus

ETENE pitää kannatettavana, että kansallisen asiakas- ja potilasturvallisuuskeskuksen tehtävästä, ohjauksesta ja rahoituksesta säädettäisiin lailla. Kuten ETENE totesi arviomuistiota koskevassa lausunnossaan, keskitetty asiantuntijatoiminta tukee hyvien käytäntöjen kehittämistä ja levittämistä ja voi pitkällä aikavälillä ehkäistä haittatapahtumia ja vähentää kustannuksia.

Toiminnan tarkoituksenmukainen vakiinnuttaminen edellyttää kuitenkin, että keskuksen asema, tehtävät ja suhde muihin kansallisiin toimijoihin, kuten valvonta- ja tutkimusviranomaisiin, ovat selkeät ja että rahoituksen jatkuvuus turvataan pitkäjänteisen strategisen työn mahdollistamiseksi.

Miettinen Maija

Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE